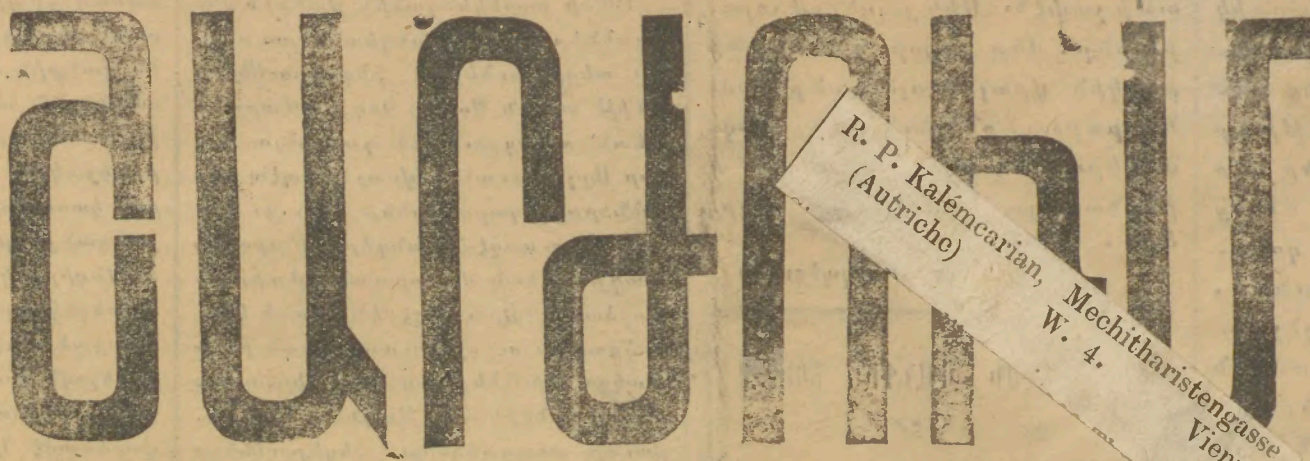

ՊԱՏԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պուշկարինյ	համար
Տարեկան	12 ֆր.
Վեցամսեայ	6 "
Արտասահմանի	
համար տարեկան	15 "
Վեցամսեայ	8 "

Ավերիկայի	համար
Տարեկան	3 ֆր.
Վեցամսեայ	1.50 "

Մանուցումն տողը սուս ցին երեսուն համար 40 ս. իսկ վերջին երեսու համար 20 սանթիմ կ. երեսուն անկի անգամներու համար 20 0/0 զեղչ կը լայնացի համար ձեռքի 40 սանթիմ

R. P. Kalmecarian, Mechitharistengasse W. 4. Vienne

Նամակ եւ դրամ դրկի նուրագրութեան հասցեին

Редакция на вѣстникъ "Шаржумъ" Варна

Redaction du journal "Charjoun" Varna (Bulgarie)

Արտասահմանի համար ձեռք (20 ՍԱՆԹԻՄ) Պուշկարինյ համար ձեռք (15 ՍԱՆԹԻՄ)

Գրութիւնք եւ չէն տուիր

ՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՂՈՒՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԿԸ ՀՐԻՏՈՐԱԿՈՒԹԻ ՉՈՐԵՔԵՍԱՐԻ ԵՒ ՇԱՐՋՈՒՄ ՕՐԱԿԸ

ՇԱՐՋՈՒՄ Ի ԲԱՏԱՆՈՐԴ ԳՐՈՒՄԸ ԲԱՏԱՆԳՐԵԸ ՊԵՏՐ Է ԿԱՆԿԻՎ ՎՃԱՐԷ

Հ Ա Մ Ր ՈՒ Յ Ր

Անա՛ դաշտեր, ուր բեր ծաղկունք կան ցան ցիր
— Լուս աղօթող կոյսի՛ աչքեր երկնայած —
Որ զեփեւոսի մեղմ համբոյրէն փայփայուած՝
Կօրօրուն հեշտ երազներով անձանձիր :

Անա՛ լեռներ, որ ճակատներն արեւոր՝
Երկնից անուռ կապոյտին մէջ խորելէն՝
Արարիչին ահանջն ի վեր կը պատմեն՝
Երկրին վերայ ապրող Վրաց դարեւոր :

Անա՛ բերրի, ջինջ աղակներն առուակին
— Սէգ լեռներու արցունքները մը շտա՛նս —
Որ հեծելով կիջնեն սարէն դաշտը՝ հոս
Խառնուելու մեր արցունքին ցաւապին :

Ո՛վ դուք լեռներ, ծաղկած դաշտեր խրնկարոյր,
Օտար էք դուք, յաւէ՛տ սրտիս իմ օտար,
Չունիք խրոսով հոգիս ցնցող հրապոյր :

Քանի՛ քանի՛ սարի անդուլ, անդադար
Ես հոս ծաղկի, բոյրի կարօտ դեգերիմ,
Վարդե՛ր ունիք, որ բոյր չունին ինձ համար :

Հոգւոյս այրող աննչէն մօտիկ, մրտերիմ
Ուրիշ սիրուած, սո՛ւր երկիր մը կայ հեռուն,
Անոր կարմիր ծաղկներուն կը խորհիմ :

Ու ժով սիրուած վեհ երկիրն է այն ընդուն,
Ուր կը շրջի այժմ մաւր մահարոյր,
Ուր կեռ — Վրացեր, Արցունք — Գետեր կը հեղուն :

Սրգաւոր երկիր, Համբո՛յր անոր, բեր համբոյր
Իր վարդերուն, հողին, ջուրին, քարերուն... :

ՎԽՍԱ

ՍԱՍՆՈՅ ԶԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

—)Օ(—
Տարւ տարի առաջ Սասունը տուա յեղափոխական փրկարար կուռի ազգարար նշանը, Թէեւ 1894ին ան ծանր վէճք ստացաւ, բայց իր լեռներուն ու հովիտներուն վրայ հոսող արիւնը ու ողբից մայր հողը, որու արգանքէն ծնաւ Սերոբ-Աղբիւրը, իր ֆետայինքնու վրիժառու գնդերով, որոնք եօթը տարի շարունակ ծաղրեցին թրքական զօրքի աւանդական քաջութիւնը անոր քթին տակ ասպատակելով ալ ու ձախ ե իրբեւ պահապան հրեշտակ պաշտպանելով հայ

գիւղացին համախիչէնքու ե կանոնաւոր զօրքի բարբարոսութիւններու դէմ...
Քաջազնական Սասունը այսօր նորէն ոտքի է կանգնած, ան ինքնապաշտպանութեան կուռի է դուրս եկած ե որոշած է ամէն գնով թող շատ ու անարգ թշնամին ոտնակոխ ընէ հայուն մարդկային իրաւունքները : Հայ կտրիճներու հրամանատարն է Անդրանիկ : Անոր դէմ կանգնած է Օւլիհ փաշան իր կանոնաւոր զօրքի ե պաշիպօզուքներու խառնիճաղանճ բազմութեամբ : Կռիւղ կը մղուի անհասար ուժերու միջեւ : Անդրանիկ կը մերժէ կառավարութեան, պատ.

րիւրքարանի ու եւրոպական պետութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ եղած միջամտութեան ե հաշտութեան առաջարկները ու իր բուն քաջերով կը մնայ աննուաճելի իր ամուր դիրքերուն մէջ, անընկճելի իր որոշման մէջ : Իր այս վարմունքով ե քաջարի դիմադրութեամբ անդրանիկ արդէն իր վրայ հրաւիրած է եւրոպական լաւագոյն մամուլի ուշադրութիւնը, անուշադիր չեն նաեւ դիւանապետական կապիտէտները : Պրօ. Արմէնիայի խմբագրական մարմնի ան դամ Պրէսանտէ կը պատրաստուի Սասնոյ դէպքերու մասին հարցապնդում ընել ֆրանսական երեսփոխանական ժողովին առջեւ : Կը յուսացուի որ նոյնը պիտի ըլլայ նաեւ անգլիական պարլամենտին մէջ : «Նովօէ Վրէմրա» ռուս կառավարական օրգանը մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձուցած է մօտաւոր արեւելքի մէջ պատահած դէպքերը : Լօնտօնի մէջ կը պատրաստուի մեծ միթիւնկ մը :

Իրերու այս դրութեան մէջ ամէն լաւ հայ սրտատրօփ ե լարւած ուշադրութեամբ լուրի կըսպասէ Սասունէն ե Սասունի մասին : Հայ պատահանաչ ե մարուր մամուլը, որու հետ նաեւ, ինչպէս ըսինք, եւրոպական մամուլի լաւագոյն մասը, արձագանք հանդիսացան Տարսուսի բարձունքներուն վրայ կատարուած դիւցազնական անցքերուն, բայց գտնուեցան նաեւ թուրքէն ալ աւելի թրքացած մարդիկ, որոնք այսպիսի վսեմ վայրկեանի մը հանդէպ դուրս եկան իրենց հոգու ամբողջ աղտոտութեամբ, ու հայ անուն կրող այդ վատերը զեռ այսօր անօթի ախորժակով կըսպասեն, որ Սասուն կոտորուի, ջնջուի աշխարհի երեսէն ե իրենք ցնծալի ուրախութեամբ իրենց սեւ սրտերով ու օրգաններով աւետեն աշխարհի, թէ «ալ չկայ Սասուն» — Արտասահմանեան մեր թերթերու խառնիճաղանճին մէջ բարբաղաբար այդ

աստիճան ստոր թերթերու թիւը միայն երկու հատ է, Ալֆարբուս-Վերակազմեալներու տիրահոշակ «Չայն Հայրենեաց» ե Վառնայի «Միութեանական» թերթերու նոյնքան տիրահոշակ «Իրաւունք» : Ասոնք ե իրենց լսողները, իրենց հետեւողները Հայրենիքի դաւաճաններ են, որոնց համար ամէն հայ, ամէն ազնիւ մարդ թուք ու արհամարհանք միայն կարող է ունենալ — Ի՞նչք սակայն բարբաղք ենք Սասնոյ մասին արձանագրել ուրիշ կարծիքներ ե հեղինակաւոր ձայներու լաւագոյն ցանկութիւնները : Ահա՛ թէ ինչ կը գրէ Տարսուսի հայ քաջերու մասին զուրկեցրական թերթ մը :

«Այժմ երբ եւրոպայի ամբողջ ուշադրութիւնը դարձած է Մայրազոյն-Արեւելքի դէպքերուն վրայ — կը գրէ «Նոյն ծիւր-խոր Յայթունկի Կ. Պօլսոյ թղթակիցը — պէտք չէ մոռնալ, որ Փօքր-Ասիոյ հիւսիսային մէկ գաւառին մէջ, ուր կը տարածուին Տաւրոսի թեւերը, կը պատահին անցքեր, որոնք արժանի են ուշադրութեան առարկայ դարձելի : Հոն ամբողջ հայ ազգաբնակչութիւն մը կուր կը մղէ ո՛չ իր անկախութեան, այլ ինքզինքը աւաղակային խուճրկու գէմ պաշտպանելու համար : Այնտեղ լեռնոտ ե նեղ ձորերով կը տրտուած երկրի մը մէջ կապրին մէկ միլիոնէ մը աւելի գիւղացիներ, որոնք քրդական յարձակումներու դէմ ձգուած են անտէր ու անպաշտպան, ինչպէս հօս մը՝ գայլերու առջեւ : Ամէն հասակի մարդիկ, որոնք կարող են հրացան բռնել, հոն կազմած են 2000 կռուողներէ բաղկացեալ պզտիկ բանակ մը, որու հրամանատարն է Ագրանիկ անուն կուրիճ մը : Անոնք իսկական փախտականներ չեն, անոնք չեն նաեւ յեղ. կուսակցականներ, այլ մարդիկ, որոնք վճռած են պաշտպանել իրենց պատիւը, իրենց ինչքը ե իրենց կեանքը : Անոնք արաբական բառով մը կը կոչուին

Ֆէտայիններ, այսինքն ժարգիկ որոնք իրենց արեան գնով ուխտած են պաշտպանել իրենց գատը... Թիւրք կառավարութիւնը կուզէ զանոնք ապստամբներ ներկայացնել և նուաճել... Ինոնց գէժ զրկուած է չորրորդ զօրաբանակին ամբողջ մէկ գունար, որ զանոնք պաշարէ և ոչնչացնէ... Արդէն տեղի ունեցած են արիւնահեղ ընդհարումներ, երեւի հայկ. շարքերուն մէջ կը գտնուին ուսուկան հին սպաներ, որոնք հասկցած են կազմակերպել ինքնապաշտպանութեան գործը:

Թիւրք կառավարութիւնը իր լինի դաշնագրեր ստորագրող պետութիւններու միջամտութեան վախճանով բարձր ահնաւորութիւններէ մասնախումբ մը կազմեց ու զրկեց Սասուն ապստամբներուն յորդորելու, որ կամօվին անձնատուր ըլլան: Վերջին ներս սակայն մերժեցին առանց երաշխաւորութեան զէնքը վար գնել: Իրութիւնը չէ լաւացած և մնացած է նոյնը: Մասնախումբի մէջ գտնուող եպիսկոպոսները կասկածի ենթարկուելով տուած են իրենց հրաժարականը:

Իրերու գրութիւնը ի նկատի առնելով Անգլիոյ, Փրանսայի և Ռուսիոյ կառավարութիւնները իրենց հիւպատոսներուն հրահանգ տուած են միասին քննութիւններ ընել, որոնց վրայ հիմնուած պետութիւնները Բ. Իրան միջոցներ պիտի առաջարկեն սարսափելի դրութեան վերջ մը տարու համար:

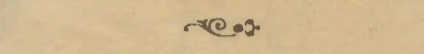
Ձուիցերիական թերթը կասկածելով պետութիւններու Իրան մօտ ունենալիք յաջողութեան վրայ կը յորդորէ գիւնադէտները գոնէ այս անգամ ուժեղ միջամտութեամբ մը յառաջ գալիք սարսափներու առջեւը առնել:

Պետութիւններուն ուժեղ կամ թոյլ միջամտութիւնը սակայն կախուած է մեր դիմագրական

ուժի չափէն: Սին յոյսերով չօրորուինք. մեր յոյսը դնենք մեր բազկին վրայ և ոյժ տանք Սասնոյ բարձունքներուն վրայ կազմակերպուած դիմագրութեան և ինքնապաշտպանութեան գործին:

Մարգարէտեանի

ԵՐՈՒՍԱՂԷՍԻ ՎԱՍԿԻՆ ԾՈՒՐՁԸ

Տխուր կացութիւն: Տարին անցաւ, դեռ կը շարունակուի դարերէ ի վեր հայ ազգին համար աւանդական եղող Ս. Յակոբայ վանքին մէջ ի երկպառակութիւնները: Այսօր այդ սրբավայրը գրեթէ բոլորովին անիշխանական վիճակի մը մատնուած՝ զանազան ողբերգութիւններու թատերավայրը եղած է: Այս դրութիւնը պիտի շարունակուի՝ որչափ որ սպիւրտ Ղեւոնդը չնչ ու չի ստակի:

Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքին ելեւմտից տեսող Ղեւոնդ Վ. Մաքսուտեան՝ այդ անարժան սքեմաւորը օգտուելով երուսաղէմի աղբարդ պարիսպներ ֆիզիքայէս ու բարոյսպէս տկար վիճակէն հակառակ սահմանուած օրէնքին, ոչ մէկուն հաշիւ կը ներկայացնէ: Ինք իր կուսակից քանի մը վարդապետներուն հետ մէկ եղած, ուզածին պէս կը շահագործէ վանքին եկամտանքը: Այսօր իրեն համար ահագին հարստութիւն մը գիշած է, իսկ վանքին ուսերուն վրայ 20,000 ոսկի աւելի պարտք մը բեռնուցած է. ո՛վ պիտի վճարէ այդ պարտքը: — Հայ ազգը թէպէտ սակէ առաջ այդ վանքին մէկ խոչոր պարտքը վճարեց (երեք տարի շարունակ ամբողջ Թրքահայերու զինուորական սուրբերու վրայ եքքը դրուելի յաւելումով մը), այսօր տնտեսապէս չքաւոր, երբեք տրամադիր չէ քանի մը վեղարաւորներու ինպաստ այդչափ անազին պարտք մը վճարել: Այլեւս անցած են առջի կոյր հաստքի օրերը:

Ս. Յակոբայ միաբանութիւնը ի տես այս ամեն զեղծութիւններուն և շահատակութիւններուն, մեծ իրաւամբ, խստիւ զարացած է ու կը պահանջէ որ հաշիւ ներկայացուի. ահա այս է պատճառը վանքին մէջ եղած բոլոր խռովութիւններուն ու ծեծկուտներուն...:

1903ի բարեկենդանին վանքին միաբաններուն և Ղեւոնդեաններուն միջեւ տեղի ունեցած ընդհարումները առիթ տուին Պօլսոյ Կեդր. Վարչութեան՝ ուշադրութիւն դարձնելու այդ նոր Արշակաւանին վրայ (թէպէտ մէջինները վեղարաւորներ են...): Այդ օրէն Երուսաղէմի խնդիրը Թրքահայ լրագրութեան մէջ օրուան խնդիր մը դարձաւ որ Երուսաղէմէն հասած կուսակցական ու ոչ-կուսակցական թրգթակցութիւններ օրը օրին մերկայաբանող կընէին հոն թագնուած վեղարաւոր աւագակներու կեղծքումները ու շահատակութիւնները:

Միւս կողմ վանքին միաբանութիւնը խիստ իրաւացիօրէն բողոքագրիներ կը զրկէր Պօլսոյ պատրիարքարանը պահանջելով Ազգ. Կեդր. Վարչութեան անմիջակօն ու անաշտ քննութիւն կատարել վանքին հաշիւներուն մէջ և Ղեւոնդ վարդապետը հրաժարեցնել իր պաշտօնէն: Այս միջոցին՝ իրերու բերմամբ՝ երեւան ելաւ նաեւ որ Կիլիկիոյ նախկին ընտրեալ Կաթողիկոս և այժմու Պօլսոյ Երուսաղէմի փոխանորդ Գէորգ եպս. Երէցեան գործակից էր Ղեւոնդ վարդապետին, ու կը վանար ճշմարտութիւնը խեղաթիւրելով անմիջական գիմակին տակ պարտկել բոլոր զեղծութիւնները...:

Կեդրոնական Վարչութիւնը վերջապէս... ձանձրանալով այդ հրապարակաւի և ոչ-հրապարակային բողոքագրերէն որոշեց Պատրիարքարանի գլուխական Բարթող Էփ. Թէլեան զըրկել Երուսաղէմ որպէս զի ոչ-պաշտօնապէս այցելէ Ս. Յակոբայ վանքը և խնդրոյն իրազէէ անձեռլ յաւ մրտուստիւսանիք եղած անկանոնութիւնները: Անցեալ աշուն Բարթող Էփ. Երուսաղէմ երթալով անհասօրէն խնդրոյն հետամուտ ըլլալով իր տեղեկագրին մէջ Ղեւոնդ վարդապետը ու անոր կուսակիցները յանցաւոր նշկատեց:

Այս միջոցին եւս Գէորգ եպիսկոպոս իր բոլոր նենգամտ ճիգով թութիւնները ի գործ դրաւ ճշմարտութիւնը խեղաթիւրելու և երբ Պատրիարքարանը կը պատրաստուէր կղերական և աշխարհական անձերէ բաղկացեալ պաշտօնական պատուիրակներ զրկել վանքին հաշիւները քննելու համար, Երուսաղէմի մէջ Ղեւոնդ վարդապետ 300 (երեկ հարիւր) ոսկոյ չափ գումարով մը կը կաշառէր տեղւոյն կառավարչապետը, միեւնոյն ժամուցանէ:

Իայց, զժաղաղաբար, Ստեփանէի կը պակսէր հրապարակաբանական պաշարը, եւ մտքի ազատութիւնը ամբողջովին չէր իւրացուցած: Իր բոլոր եռանդը զարդոցական ու եկեղեցական ճղճիմ հարցերու մէջ կը վատնէր, կրօնական վերանորոգութեան պահանջներ կը դնէր, «Կոռուկ» պէս, ինքն ալ կը քարոզէր թէ՛ կը բաւէ որ հայը ճշմարտ քրիստոնեայ ըլլայ, ու ամէն ինչ ինքնին կը փրկուի: Այս պատճառաւ մեծ ընդգիմութեան չի հանդիպեցաւ, երբ ուզեց կրօնաւոր դառնալ յետոյ: Ամենամեծ հարցերէն մին, ուր Ստեփանէ կարեւոր դեր ունեցաւ, լեզուական հարցն էր: Ուղղագրութիւնը դիւրացնելու համար, փոփոխութեանց անագին շարք մը առաջարկեց, եւ այսօր Ռուսահայ ուղղագրութիւնը գլխաւորաբար Ստեփանէի

մանակ կը զրպարտէր վանքին միաբանութիւնը որոնք՝ իրր քի «կուզէին վանքին ելեւմուտքը իրենց ձեռք անցնելով՝ հասոյթները հայ լեզուախոսականներուն յատկացնել»: Ահա արիւնյական և ազգադաւ փաստ մը որով կառավարութեան առջեւ ամէն յանցանք կը պարտկուի...:

Խնդիրը կառավարչապետին կողմէ կը տեղեկագրուի պալատ, (Թերեւս իր ստացած գումարէն մաս մըն ալ հոն զրկելով) Սուրբանը անմիջապէս Գ. կարգի մէծիտիջի պատուանշանով կը վարձատրէ Ղեւոնդ վարդապետին մատուցած բարեօք... մատնութիւնը, իսկ Պօլսի պատուիրակներուն կարգիլ Երուսաղէմ երթալ, Պատրիարք Օրմանեանի կողմէն եղած ամեն զիմում ապարդիւն կը մնան, նոյնիսկ լրագրիներուն կարգիլուի այդ մասին քան մը զրկել, ինչպէս արգիլու եղաւ Ռուսահայ կառուածներուն գրաւան մասին գրելը:

Ահա՛ մեր արդարագաւ... կառավարութեան վճիռը: Միթէ Պոլկարիոյ Առաջնորդութեան ընտրութիւնն՝ աղքատաւան վարդապետի ընկերներէն՝ Վահան վարդապետի գոն չլիզաւ... Մեղքիսեղեկի այս արժանաւոր սաներու արարքները ապագայ պատուութեան մէջ սեւ էջեր պիտի գրուեն և ապագայ սերունդը քանոնք պիտի դասէ մերու ժաննել ըստ կեսալ մինչեւ Գաւթի Տիրաններու և Մաքսուտեանը շարքը, որոյ միակ և արժանաւոր վարձատրութիւնը գիտէ տալ: Հայ Յեղ. Դաշնակցականին դաշոյնն ու փամփոշտը...:

Այժմ Ս. Յակոբայ վանքը ստալ, ու ընէ աւելի բարեկրնական խոնարհութեան մը մէջ կը գտնուի: Վերջին անգամ Երուսաղէմէն ոչ-կուսակցական արժանահաւատ և յարգելի անձնաւորութեան մը մեզի հասած հետեւեալ նամակը լաւ կերպով կը պատկերացնէ տեղւոյն վիճակը. աւերող չնքք սեպեր գալին հրատարակութեան տալը:

Ազնիւ բարեկամ

«Զեր... նամակովը սա զեղծական խեղճ վերաբերութեամբ՝ դուք ալ հետաքրքրութիւն մը ցոյց կուտայիք, ի հարկէ իրրեւ հոգեւոր հաստատութիւն մը, որ հայ ժողովրդեան նուճերներով պահպանուած է ու կը պահպանուի: Երուսաղէմի հայոց վանքն ալ պարտական է իր ելքն ու մուտքը բարեօք անտեսութեամբ ազգին ներկայացնել, որով միայն կրնայ անոր

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ ԵՒ «ՄՇԱԿ»Ի ԳՈՐԾՈՒՆԷՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. Հայ մամուլը «Մշակ»ի առաջ

Պատկերը ամբողջացնելու համար, «Մեղուի եւ «Կոռուկ»ի հետ, կովկասեան մամուլին մէջ պէտք է յիշել «Հայկական Աշխարհը», որ թէեւ նոր հոսանք մը չի բերաւ լրագրութեան մէջ, բայց մասամբ գէթ վառ պահեց «Հիւսիսափայլ»ի գաղափարները:

Կրթուած, համալսարանական մարդ Ս. Ստեփանէ, «Աշխարհ»ի հրատարակիչը, զգաց գրական յառաջադէմ ներկայացուցիչներու պակասը թիֆլիսի մէջ: Թարմ ուժերով եռուզեռող իր հօգին յագուող փնտռեց, եւ

Ազաբէգեանի լուծ «Կոռուկ»ը գնելով, սկսաւ կրկին հրատարակել զայն «Հայկական աշխարհ» անուան տակ:

Նոր մարդ՝ նոր գործիքի պէտք ունէր. ուստի, աշխարհագրութիւնը զբոյսկը պարզեց: Իրեն սկզբունք ընտրեց Գարամզեանի խօսքը. «Իրէ այնպէս ինչպէս որ կը խօսիս, անիկա հայ իրականութեան ճահիճին վերեւը՝ տարածեց մտքի ու քննութեան առողջ դաւանանքը, քարոզեց ընթերցասիրութեան անհրաժեշտութիւնը, որ մեր ազգին յետմուճնացութեան ու զժաբարութեան ամենամեծ պատճառներէն մին էր: Հայերը չէին կարգար. ստիկա շատ հին իրողութիւն մըն էր: Ստեփանէ այս պակասը կըմընէ, մեծ յոյսերով ճամբայ կեցլէ. հայ հասարակութեան ընթերցանութեան նիւթ մատակարարելու լայն երազներ կը սըս

նուցանէ:

Իայց, զժաղաղաբար, Ստեփանէի կը պակսէր հրապարակաբանական պաշարը, եւ մտքի ազատութիւնը ամբողջովին չէր իւրացուցած: Իր բոլոր եռանդը զարդոցական ու եկեղեցական ճղճիմ հարցերու մէջ կը վատնէր, կրօնական վերանորոգութեան պահանջներ կը դնէր, «Կոռուկ» պէս, ինքն ալ կը քարոզէր թէ՛ կը բաւէ որ հայը ճշմարտ քրիստոնեայ ըլլայ, ու ամէն ինչ ինքնին կը փրկուի: Այս պատճառաւ մեծ ընդգիմութեան չի հանդիպեցաւ, երբ ուզեց կրօնաւոր դառնալ յետոյ:

Ամենամեծ հարցերէն մին, ուր Ստեփանէ կարեւոր դեր ունեցաւ, լեզուական հարցն էր: Ուղղագրութիւնը դիւրացնելու համար, փոփոխութեանց անագին շարք մը առաջարկեց, եւ այսօր Ռուսահայ ուղղագրութիւնը գլխաւորաբար Ստեփանէի

նուցանէ:

Իայց, զժաղաղաբար, Ստեփանէի կը պակսէր հրապարակաբանական պաշարը, եւ մտքի ազատութիւնը ամբողջովին չէր իւրացուցած: Իր բոլոր եռանդը զարդոցական ու եկեղեցական ճղճիմ հարցերու մէջ կը վատնէր, կրօնական վերանորոգութեան պահանջներ կը դնէր, «Կոռուկ» պէս, ինքն ալ կը քարոզէր թէ՛ կը բաւէ որ հայը ճշմարտ քրիստոնեայ ըլլայ, ու ամէն ինչ ինքնին կը փրկուի: Այս պատճառաւ մեծ ընդգիմութեան չի հանդիպեցաւ, երբ ուզեց կրօնաւոր դառնալ յետոյ: Ամենամեծ հարցերէն մին, ուր Ստեփանէ կարեւոր դեր ունեցաւ, լեզուական հարցն էր: Ուղղագրութիւնը դիւրացնելու համար, փոփոխութեանց անագին շարք մը առաջարկեց, եւ այսօր Ռուսահայ ուղղագրութիւնը գլխաւորաբար Ստեփանէի

կատարեալ վստահութիւնը գրաւել և անոր ձեռնառուութիւնը ու օգնութիւնը ապահովելու բայց զգործարար տարիներէ ի վեր այնպիսի անձինք բոյն դրամ են հոս, որոնք օրէնքն ու իրաւունքը ոտքի տակ առնելով իրենց քահանայութիւնը առաջ տարած են, ու այդպիսով վաճար ենթարկուած է տնտեսապէս ամենանեղ վիճակի մ'ը, իսկ բարոյապէս անխիտանութեան ու անկարգութեան. որու հետեւանք հրաշակաւոր Հաստատութեան կործանումն է:

Այս օր քանի որ խնդիրը կ'ըլլայ, կ'ըլլայ վարչութեան ելած է. նա է գլխաւոր յանցանորը որ այնչափ ատենէ ի վեր ոչինչ կ'ընէր և ինչպէս կ'ընէր ի սան մըն այլ ընելիք չունի: Պատրիարք մը կայ այստեղ որ բոլորովին կորսնցուցած է իր հեղինակութիւնը, ու զիբաթեք եղկզի մը պէս ամէն ճովի առջեւ կ'ըտատան: Չեմ կարող բացատրել թէ որչափ սիրտերն կ'ընդունուի և ի հոգի կ'ընտրուի, աչքերնուս առջեւ տեսնելով զեղծութիւնը և անկարգութիւնը որոնք ոչ վաճարին և ոչ ազգին պատուարեր են, Աստուած այցելութիւն ընէ:

Ընթերցող ինչ կ'ընես ասոնց...
Վարդաճան
13/26 Մայիս 904
Իզմիր

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Թատրիզ, 26 ապրիլ 1904

Այս տարի շնորհիւ սեպոյտ հնչականներն եւ եղիշէ վարդապետի եւ անդուն ու ինչեւ գործունէութեան, իրաւաբէր կ'ընեն զպրոցները, որոնք ունին մօտ 200 ից աւելի աշակերտ ու աշակերտու չ'ունեն. փակ մնացին: Յատկապէս մանրամասնութիւնը չ'եմ ուզում կրկնել որովհետեւ այդ մասին շատ անգամ է գրել ճշարտութեամբ: Ինչո՞ք աշակերտները, որոնց մեծամասնութիւնը չ'ընտրուներէք էր բազմապէս, այս տարի զուր անցկացրին, որը պարագայ փողոցներ թափառելով, որը ծառայութեան մտնելով, մի մասն էլ Ղալի Արամեան զպրոցը եւ բողոքականաց ու կաթողիկոս զպրոցներն են յաճախում: Իրգեօք ի՞նչը զրգեց եղիշէին եւ իր գործակիցներն այսպէս անխղճօրէն վարելու այդչափ անմեղներն հետ: Արգեօք

նրանց խղճը նրանց չէ՞ տանջում եւ ինչպէս են կարողանում ասանց խղճահարեալու անտարբերութեամբ նայել այսպիսի եղեւնագործութեան վրայ, եւ կարծում եմ, եթէ նրանց սրտերում խղճի մի փոքր նշոյլ կայ, եթէ նրանց ներսում, մի անգուցայ քար չէ դրած, նրանք չեն կարող անտարբեր լինել զԼպի իրենց գործած այդ մեծ չարիքը, Ամենաանգուցայ մարդը այս րոպէին եթէ եկեղեցու գաւթը մտնէ, չէ կարող այդ տեղից ատանց զգա՞նք ինչու հետ: Նալ, Դպրոցներ փակ ու ամառի լինելը այնպէս վատ են սղղում մարդու վրայ, որ մարդ քիչ է մնում լաց լինի: Արգեօք սա մեծ եղեւնագործութիւն չէ՞, որի նման եղիշէին պէս անգուցայ քարերը կարող են կատարել: Բաւական չէր դեռ այս բոլորը, նա հրամայեց Արամեան զպրոցի տեսչին շնորհունել Լիւլաւայի աշակերտներին, որ ստիպւած ընդունեն իրեն կարգած աստուը Թոբէն Սանազաւաններին:

Եղիշէի շնորհիւ այս տարի կաթողիկոս եւ բողոքականաց աշակերտ աշակերտուհիներն իրեւ կրկնապատկել եռապատկել է: Փոխանակ այս օտար զպրոցներն աւերիչ ընթացքի ատաղձ առնելու, որոնք պրոտրում են մանուկ մտքերը, որոնք բռնանում են մանուկներն իրար թէ մտաւոր եւ թէ ֆիզիքական ուժերի վրա, որոնք խուճում են սր մանուկին իրեն նախաճարց սիրած ու պաշտած եկեղեցու գրկից, պարզապէս արգելելով հայկական եկեղեցի գնալ, որոնք պատակաւ են հայ ընտանեկան խաղաղ օճախը, եկու եւ իր ամբողջ աւերիչ ուղաղրութիւնը կեցողութեանց Լիւլաւայի շէն ու պայծառ զպրոցները վրա, որոնք 5 տարւայ միջոցում որչաք բարձրութեան էին հասել Պ. Ռաշմաճեանի անխնայ ջանքերով եւ ամբողջ Պարսկաստանում մի հատն էր իր բարձրութեամբ: Արգեօք կոյր փառասով նախանձը չէ՞ր, որ զրգեց նրան այսպիսի մեծ եղեւնագործութիւն գործելու, եղիշէն վառւած էր փառասիրական ձգտումներով, երկար աշխատեց, քրտինք թափեց կեցողական զպրոցի կառուցման համար, որը պէտք է անմահացնէր իր անունը, բայց զժբաղդարար չէր կարողացաւ իր նպատակին հասնել, որովհետեւ գործելու ձեւը, գործելու եղանակը չէր գիտէր, ուստի եւ տեսնելով որ այն ինչ որ ինքը չէ կարողանում

զրուի բերել ուրիշներն են շինում, քաջութիւն հաւանքեց գտնել տարիներ չ'ինած գործը քանդել և ինչպէս տեսնում ենք Ռաշմաճեանի 5 տարեկան ինչո՞ք գործը այսօր եղիշէի չէր նորիւ քար ու քանդ է եղել: Եղիշէին այս վարեցողութեան մէջ թագանւած էր մի կոյր կուսակցական նըպատակ, Դեւար էր նրան տեսնել Լիւլաւայի զպրոցները լցւած դաշնակցական ուսուցիչներով քանի որ ինքը հնչակեան է: Առաջին անգամ Պարսկաստան զնեկիւ իր ոտքը, նա սկսեց դաշնակցականներին հալածել այս դէպքում էլ նա ուզեց գուրս զնել Լիւլաւայի զպրոցները Ռաշմաճեանին եւ իր խուճարը, որոնք բոլորն էլ անձնէր գործիչներ էին Դաշնակցութեան, եւ նրանց տեղ լըցնելու հնչակեաններով: Բայց զժբաղդարար այս դէպքում նա չէր կարողացաւ իր նպատակին հասնել, որովհետեւ բռնութեամբ էր ուղղում իր նըպատակներին հասնել, իսկ զրա հետեւանքը այն եղաւ, որ նա իր դէմ զրգեց ամբողջ ժողովուրդը եւ աշակերտութիւնը: Եթէ եղիշէին իր գործունէութեան ուրիշ ձեւ տար, եւ կարծում եմ աւելի լաւ գործած կը լինէր իր նպատակներին հասնելու, յայն թէ այս կերպով:

Չառական տուններն բողոքականաց աշակերտներից մի քանիսը հայկական եկեղեցի գնալու պատճառաւ վերադարձին մեծ յանդիմանութիւն ստացան իրենց վերատեսչից: Ահաւասիկ ինչ զիմացով են գործում այդ գառնագգեսա գայերը, որոնք իրենց նպատակ են ընտրել: Ինչպէս իրենք ասում են հայկական եկեղեցուն իր նախկին փառքը յիշեցնել տալ, որով հետեւ ասում են նոքա, թէ լուսաւորչական եկեղեցին իր նախկին բարձրութիւնից վայր է ընկել եւ իրանք իրենց հայրենիքը թողած եկած են այս տեղեր ջանքեր գործ գնելու այդ եկեղեցին իր նախկին բարձրութեան վրա դնելու եւ վառելու հայերի մէջ նախաձեռնողութիւն զէպի իրենց կրօնը: Ահա որպիսի գիմակով են գործում այդ հրէշները: Ծէրօ

Թէրան 1 Մայիս 1904

Պարսկահայերի հասարակական խնդիրներից ամենաուշագրաւը կրթական գործն է, որի մասին տարին գո-
որ զգացումէ աւելի կիրք մըն է, որ խոչընդոտ չի ճանչնար ու հուշի չի գիտեր, որուն իսկութիւնն է բացարձակ ու անվերապահ ինքնագոհութիւնը իր առաջագրած սկզբունքներն կամ նպատակներն անպայման իրականացմանը համար: Այս սէրը կը պակասէր, եւ հայ ազգութիւնն ալ անհասանելու սէր ներշնչելու կարող երեւոյթ մը չէր ներկայացներ, այն քան օղորմելի, այնքան խեղճ ու ինկած էր: Այդ տեսակ ժողովուրդ մը սիրել կարելի չէ, նոյն իսկ մարդ չի խղճար անոր վրայ, գուցէ միայն կարհամարհէ: Մարդկային թշուառութիւնը իսկապէս մեծ հոգիներու մէջ սէր կը ներշնչէ: Բայց այդ սէրը եթէ ճշմարտ է, չի կրնար կրաւորական մնալ, ճշմարտ սէրը թշուառութեան հանգէպ անկարելի չի կրնար մնալ, կեցութեւն որդեգրու մէջ թալտկող թշուառութեան հանգէպ

նէ մէկ տեղամ չը գրելը կամ չը խօսելը դատապարտելի անտարբերութիւն կը լինէր: Ամենքիս յայտնի է այն տարբերակն ճշմարտութիւնը, թէ մտաւոր ճշունդը մեր կենսական պահանջներից ամենակարեւորագոյնն է, քոյկ այդ անդի աղբիւրն է մեր կրթական հիմնարկութիւնները: Եթէ գիտենք այդ պարզ ճշմարտութիւնը, ապա ուրեմն մեր անպարտականութիւնը պիտի համարենք հետաքրքրել նրանց միջակայք, է. տեսել որ նրանք բաւարար գոհացում տան մեր հոգեկան պահանջներին, օրէցօր աւելի յառաջադիմեն և բարգաւաճեն:

Թէրանում մենք ունինք երկու երկսեռ ազգային զպրոցներ, մէկը Հասանարազ թաղում, միւսը Դարվազ-Ղազիմում: Երկու թաղի զպրոցներն էլ կառավարւում են միեւնոյն հոգաբարձութեան, միեւնոյն տեսչութեան եւ միեւնոյն ուսուցչական կազմի ձեռքով: Թէ՛ մէկ և թէ՛ միւս թաղը գուրկ է առողջապահական և մանկավարժական պահանջներին բաւարարութիւն տուող զպրոցական շէնքից, իսկ եթէ ուղեւայինք յիշեալ զպրոցների անցեալ ու ներկայ կրթական անտեսական վիճակը նկարագրել, պատկերը դուրս կը գար շատ խղճուկ և ցաւալի, որովհետեւ նրանք դեռ ոչ մի անգամ բաղդ չեն ունեցել ցանկալի բարձր գրութեան պատուին արժանանալու:

Ինչպէս անցեալում, այնպէս և ներկայում զպրոցներն տեսնական վիճակը եղել է շատ աննախանձելի գործութեան մէջ: Ոչ հիմնական խոշոր գրամագրութիւն ունին, որի սովորներով ապրէին, ո'չ անշարժ կամ շարժուն կայքեր, որոնց եկամուտը այդ բացը ծածկէր, թատրոն, վիճակախաղ, երեկոյթ, մասնաւոր բարերարների նշխարներ կամ ինքնակալութիւնների անուանակի հոգացողութիւն, անա' սոյն ազգի բները, որոնց վրայ յոյս դնելով իրանց թշուառ գոյութիւնը քարշ են տալիս մեր կրթական հիմնարկութիւնները: Ապագայում էլ այս գործութիւնը ոչնչով չը պիտի բարեփոխուի, եթէ մեր ազգային գրամատեններ միջից չը դուրս գայ մէկը, որ մի պատկառելի գումարով զպրոցներն ապագան միայնգամայն ապահովացնի, Հայ գրամատենների ուղաղրութիւնն ենք հրաւիրում յիշեալ զպրոցների վիճակի վրայ:

Տեսնականին պէտք է վերագրել

Ահա զգուսնքը որ ընկերացած է գայն մաքրելու, հզոր ու երկաթէ ձեռքով ճահիճէն դուրս քաշելու անպուսկ կամքով, կեանք, երջանկութիւն տալու վեհ սիրով: Ամբողջ օտարութեւ, այս կը պահանջէ ճշմարտ սէրը, որ կը ծնի իշուառութեան ի տես, այսպէս կը քարոզէր նեկրասով, այսպէս կը պահանջէր հրապարակաբար Արժրուներն Անիկա հայ ժողովուրդը պոռնիկ կանուանէր, զոր դարերու անթիւ տարփածուններ անգթօրէն ու վայրագօրէն պղծած, ապականած էին. բայց ինք կը սիրէր այդ պոռնիկը, կը սիրէր՝ առելով:
Ծ.
(Շարունակելի)

ալ բոլորովին աւելորդ դառնալով ստիպուէր ձայնը քաշել ու անյայտութեան ժոյր թաղուել:
Այսպէս եղաւ նաեւ Ստեփանէի հանգէսը:
Հիմայ, երբ հանդիսներու այս ուրոյն նկարագրէն անցնինք անոնց մէջ սիրող ընդհանուր օգրին, ապա չեցողից տարօրինակութիւն մը պիտի նշմարենք օրագրական հասկացողութեան, ու պիտի ըմբոսնենք իսկոյն թէ՛ նշու հայ գանգուածը չէր հետաքրքրուէր այդ հանդիսներու գոյութեամբ, չէր կարգար ու չէր գննը գանոնք:
Այդ ոգին արդէն մասամբ մատնանցինք, զուտ ինհալիս էր, ցնորական, որ կը կայանար ունայն, անիմաստ, սնամէջ բառերով ու նախադասութիւններով կեղծ ազգասիրական ճառեր շարագրել, անհիմն ու դատարկ ազգասիրութիւն ներշնչել:

առանց երբէք ուղաղրութիւն դարձնելու դրակար, շինիչ, հիւսիք գրութեանց, որոնք իրական կրնան մողորդիք մը վրայ գործնականապէս ազդել եւ գայն յառաջիմութեան ապահով ու կենսալիւր շաւղին մէջ դրնել: Հայ խմբագիրը չէր ըմբոսնած անողոք իրականութիւնը, եւ կամ, զեռ այնքան բարոյական ուժ չունէր որ այդ իրականութիւնը ճակտէն զիտէր, գայն բարձրագոյն աղաղակէր, հասարակութեան երեսին զարնէր, պատէր կեցի՞ք ինքնաշոյտութեան քողը, եւ մաքրագործումի առողջ մտրակն առած՝ հալածէր, հարուածէր ինչ որ գէշ էր, սպանիչ, մահացուցիչ:
Բայց այդ գործը կրնար կատարէր այն անձը, որ իր կուրծքին տակ անհուն սէր կը տածէր իր ազգին հանգէպ՝ յամառ գիտակից սէր մը զէպի իր համարին եղբայրները,

կրթական մասի թոյլ և անհաստատ քայլերով առաջ գնալու պարագան։ Հոգաբարձութիւնը առաջնորդելով քիչ ծախսեր անելու սկզբունքով մինչև այժմ աշխատելէ հրաւիրել պակաս ուժեղ ուսուցիչներ, առանց ի նկատի ունենալու նրանց մտաւոր և քարոյական մասշտապը։ Ուրիշ ինչու արդարացնել հոգաբարձութեան վարձուքը, երբ տարիներ ընթացքում մեր յանուկ սերնդի դաստիարակելու սրբազան պաշտօնը տեղ է մի շարք բացասական յատկութիւններ ի տէր մարդկանց ձեռքը, որից միշտ սուտեմ է մանկավարժական գործը։

Ուսուցիչները մեծ մասը զուրկ են եղել նոյնիսկ միջնակարգ կրթութիւնից։ Փող վաստակելու անյաջ ցաւով բռնաձ ուսումնական տարւայ ընթացքում զարոցական պարագունքներէց դուրս, այնքան իրանց ծանրաբեռնել են կողմնակի աշխատանքներով, որ իրանց իսկական պարտականութիւններ ժամանակ ուժասպառ եղած, գտնել են թերի և անբարեխիղճ։ Միմեանց հետ անհամբարչալ լինելով՝ որ ի հարկէ կրթութեան բացակայութեան հետեւանքն է, յաճախ իրանց խնամքին յանձնուած սաների ներկայութեամբ այնպիսի ամօթալի տեսարաններ են ստեղծել, ինչպէս միմեանց թակելը։ որով ի հարկէ արատաւորել են թէ՛ դաստիարակութեան և թէ՛ դաստիարակի պատիւը։ իսկ առանց որ եւ է յարգելի պատճառի տարւայ կիսից աւելին զարոցից բացակայելը մեր ուսուցիչներ ի համար եղել է ամենաբնորոշ և սովորութիւններէց մէկը։

Ահա՛ այս էր մեր զարոցները կըրթական վիճակը, երբ նոյն զարոցները հոգաբարձութիւնը ներկայ ուսումնական տարւայ սկզբին իսկ ուղեց զարոցներ ղեկավարութիւնը յանձնել մի հմուտ, բարեխիղճ և իր կոչման հաւատարիմ ծառայող մարդու ձեռքը։ Թէեւ բաւականին ուշ սակայն հեռագրից Լայպցիկ, երկար տարիներ ուսուցչական պաշտօն վարած Պ. Լեւոն Բաբայանին, որը և սիրով յանձն առաւ զարոցներու տեսչի պաշտօնը։

Մի հանգամանք՝ որ մեզ բոլորովին չը պիտի ազատէր անցեալի տխուր յիշատակներէ, այդ այն էր որ հոգաբարձութիւնը հրաւիրում էր Պ. Լ. Բաբայանին տեսչութիւն անելու մի պատրաստի ուսուցչական խմբի վրայ, որի պատկերը մենք վերելում գծեցինք։ Ի հարկէ նրան էր վերապահուած միայն ապագայում խմբի մէջ փոփոխութիւններ մտնելու իրաւունքը, ըստ իր հայեցողութեան։ Ի նկատի ունենալով այս մեղմացուցիչ պարագաները, մենք իրաւունք չունինք շատ խստապահանջ լինելու Պ. Լ. Բաբայանի ներկայ ուս. տարում ցոյց տուած գործունէութեան վերաբերմամբ։ Մեր զարոցները կրթական-ուսումնական բարեկարգութիւնը տարիների խնդիր է, իսկ այդ բարեկարգութեան գործը յաջող կերպով կարող է յաւաջադիմել միայն այն պայմաններում, երբ տեսուչը կամ զարոցի ղեկավարը իր արամադութեան տակ ունի, իրանց աւանդած առարկաներին և գիտութիւններին տիրապետող, բարեխիղճ, աշխատասէր և իրանց կոչման գիտակցաբար վերաբերող դաստիարակներէց։ մի ընտրովի ուսուցչական խումբ։

Վերոյիշեալ աննպատ պայմաններում ինչ որ կարողացել է անել Պ. Լ. Բաբայան, այն էլ դեռ չ'ատ է և

չնորհակալութեան արժանի։ Նրա օրով զարոցների միջից վերացան մի շարք հակամանկավարժական խոչոր թերութիւններ, որոնք են ծեծը, ուսուցիչների և աշակերտների ո՛չ-յարգելի պատճառով յաճախակի զարոցից բացակայելը, պարտականութիւնների մէջ թերի և անճիշտ լինելը, նա եղաւ, որ զարոցի դասընթացի մէջ մտցրեց որոշ ծրագիր և ամեն ջանք գործ դրեց, որ այդ ծրագիրը համապատասխանի ուրիշ տեղերում եղած նոյն կարգի զարոցների ծրագրերին։

Չանազան երեկոյներ և հանդէսներ կազմելով հասարակութեանը մտեցրեց զարոցին։ Այս ուս. տարւայ ընթացքում տեղի է ունեցել չորս մահական — գրական — երաժշտական երեկոյթ բազմաբազանակ ծրագրով, որտեղ երկու սեռի հանդիսականների մէջ անեղ ձեռքերու տեղ չի եղել և միշտ հասարակութիւնը հեռացել է գոհ նստաւորութեան տակ։

Դարոցական պարտականութիւններից դուրս Պ. Լ. Բաբայան սիրով յանձն է առել այնպիսի ծառայութիւններ, որոնք սերտ կապ են ունեցել զարոցի շահերի, յառաջադիմութեան և նրա հեղինակութեան վարկը բարձրացնելու հետ։ Վերջապէս նրան ենք պարտական այս տարւայ ընթացքում զարոցների մէջ տիրող համբարձխութիւնը և անցեալ տղեղ երեւոյթների չը կրկնելը։

Այս տարի երկու լավ զարոցներում աւելացան երեք ուրիշ նոր բաժանմունքներ։ Ի՛նչ հասարակութիւնը (՝) և թէ՛ հոգաբարձութիւնը շատ գոհ է Պ. Լ. Բաբայանի ներկայ տարւայ պաշտօնավարութիւնից։ Այժմեանից իսկ հոգաբարձութիւնը երեք տարով պայման կապեց նրա հետ, տալով լրագործութեամբ և ուսուցչական ներկայ կազմի մէջ հիմնովին փոփոխութիւն մտացնելու։ Իսկ իրրեւ շնորհակալութիւն իր անցեալ գործունէութեան մէջ ցոյց տուած եռանդի, նրա ուժեղ և աւելացրեց։

Միանգամայն վստահ լինելով, որ վերոյիշեալ բարեյաջող պայմաններում Պ. Լ. Բաբայան պիտի արդարացնէ հասարակութեան իր վրայ դրած յոյսերը՝ ցանկանում ենք նրան կատարեալ յաջողութիւն և անսպառ եռանդ։ Արձանագրելով նրա համեստ գործունէութիւնը, մենք ուզում ենք ապտակ խփած լինել արտասահմանեան մի քանի յայտնի շարունակ թերթերի անգրագէտ թղթակիցների ետրեմին, որոնք չը գիտենք ինչ հաշիւներից դրդուած շտապեցին չեղած բաներ գրելով Պ. Լ. Բաբայանի պատիւը արատաւորելու ձգտել։

Միջ. Չառափեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒԻՐԵ

Թ Ո Ւ Ի Ք Ի Ս

Մալի փաշային հրամայուած է Սասուն մնալ։

—Սուլթանի փեսան Բաճիլ փաշան անմեղ ճանչուած և ազատ արձակուած է։

(՝) Մեր խօսքը աւելի գիտակցող մասին է վերաբերում և ո՛չ թէ մի քանի բաղադրանքներին, որոնք այս կամ այն սրբկայի կոյր գործիք են։

— Պօլ. Քօրէս ... Սելանիքի Ելթակիցը կը հաղորդէ որ զինուորական ատեանը մահուան չգատապարտեր է զինուոր Քասիմը և 20 տարուան բերդարգելութեան զինուոր Լիւֆթի, որոնք ուրիշ երկու մահմետականներու հետ պուլկար մը սպաններ էին։

ՌՈՒՍՈՒ

Բարիդի ՊՄԻԹԷՆԻ Թերթը կը հաղորդէ թէ Քինչուուի գրաւումը մեծ յաւելում առաջ բերեր է ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, մանաւանդ մայրաքաղաքին։

Այլեւս համոզուած են որ Թօրթ-Արթուրը կորսուած է։

— ՊՏԻ Յայթի Թերթը կը հաղորդէ որ Վարսովիայի մէջ գործաւորական մեծ խառնակութիւններ տեղի ունեցեր են, զօրքերը հրազէն պարպեր են, Սպանուածներու թիւը յայտնի չէ։

— Իրիզա քաղաքի մէջ նոյնպէս գործաւորական մեծ խռովութիւններ տեղի ունեցեր են, զօրքը խառնուեր է, երկու կողմէն ալ բազմաթիւ սպանուածներ կան։

— ՊՏԻ Յայթի Թերթը Բեթերսպուրկէն կիմանայ մայիս 13ին, որ զինարանի շտաբը գործաւորներ երթալով ռուսաց նաւատորմիդին գլխաւոր հրամանատար մեծ իշխան Ալէքսի Ալէքսանտրովիչի պալատը, գաւազաններով կսպանեն երկու պահապանները և երկու զինուորները, գոռալով. «Պետ տուէք մեզի մեր նաւատորմիդը» պալատին մեծ դռան ապակիները ինչպէս և պատուհանները ջարդ ու փշուր ըրած են։

— Բեթերսպուրկէն Պերլին կը հաղորդեն որ Չերնիկովի մէջ զիւղացիները մեծ խռովութիւններ հաներ են պահստի զօրքերը զէնքի կոչուելու պատճառով։

— Բեթերսպուրկի մէջ շատ մը մարդիկ ձերբակալուած են, յեղափոխական կոչեր ցրուելու պատճառով։

— Պտանտարտ Թերթը մայիս 13ին կիմանայ որ Ռուսիոյ ներքին կացութիւնը շատ գէշ է, Լուր տարածուած է որ Բեթերսպուրկի և Վարսովիայի մէջ շտաբ մարդիկ կախաղան հանած են և կրօնստատի մէջ ալ շատ մը մարդիկ հրացանի բռնուած են «Պրիօլ» նաւը խորտակելու նպատակով եղած զաւազրութեան պատճառով։

— Մոսկովէն մայիս 13ին Պերլին կը հեռագրեն որ նախընթաց գիշեր տեսնուած է յուղարկաւորութեան թափոր մը, որով բազմաթիւ հրացանի բռնուած մարդիկներ կը տարուին եղեր հեռու անտառի մէջ թաղելու։

Մայիս 15ին Բարիդէն կը հեռագրեն թէ երբ սոսիսական թողութիւն մէջ ռուս վիճաբանութիւններ տեղի ունեցեր են Վատիկանին հետ յարաբերութիւնը խլելու և Ֆրանսական զեպանը ետ կանչելու համար։

Արմատակաւները պահանջներ են որ ժողովուրդը բացատրէ թէ ուր գտած է Պապին բողոքագրի պատճէնը։

— Նոյն թուականին կը հեռագրեն որ Երեսիտիան, հայերու յայտնի բարեկամ, Պ. Բրէսանէ կառավարութեան հարցապնդումը բր է Հայաստանի կացութեան մասին, ուսկէ ան նոր բանութեանց մասին տեղեկութիւններ ունի ստացած։

— Կոմբի Գաշիլճը կրկին փառաւոր յայթանակ մը տարեր է երեսիտիական ժողովին մէջ, այս անգամ Պապին հետ գիտանալիտական յարաբերութիւնները խլելու առթիւ։

Կառավարութեան պաշտօնական յայտարարութեան կերպով, որ 400 երեսիտիան, բոլոր 20ի ձայն տուեր են յարաբերութիւնները խլելուն ինչպատ, Բացի կառավարական մեծամասնութեան 60 հոգի ազգայնականներ ևս ձայն տուեր են, ինչպէս և 70 չափաւոր հանրապետականներ։

Ի Տ Ա Լ Ի Ս

Հոռոմի բոլոր թերթերը կը շօնորհաւորեն Ֆրանսական երեսիտիական ժողովի համակրական ցոյցերուն համար, երբ նախարարպետ Բոմպի յայտարարած է թէ Հոռոմ եղած է և է Իտալիոյ մայրաքաղաքը, բայց ոչ ինչ որ Վատիկան մը։

ՌՈՒՍ—ՃԱՐՈՆԱԿԱՆ

Մայիս 15ին Լոնտոնի և Պերլինի թերթերուն, թէ Թօքսօն և թէ Բեթերսպուրկէն կը հեռագրեն որ ճարտարները արտակարգ յանգոյթութեամբ և մեծ կոհեր տալով գրաւեր են Քինչուու, որ Թօրթ-Արթուրի շտաբ տեղի և ռազմական շտաբաւոր կէտ մըն էր։ Ռուսները մեծ գիմագրութիւն ցոյց տուեր են, բայց չեն կրցեր գիմանալ ճարտարական բոսաւրն յարձակումին և պարտաւորուեր են նահանջել Թօրթ-Արթուր։ Այդ կարեւոր կէտը գրաւելն յետոյ, այլեւս Թօրթ-Արթուրին գրաւումը միայն օրերու խնդիր է։ Այս սարսափելի ճակատամարտի միջոցին երկու կողմէն ալ հազարներով զոհեր են ինկեր։ Ճարտարապետ գրաւեր են ռուսական իտուր թնդանութիւնը և շատ մը պատերազմական պաշար։

ОТГОВОРНИКЪ
Мурадъ-Враносянъ
Печатница „Въединность“ Варна